

Innovatieperikelen (door Roel in 't Veld)

Het gaat niet zo goed met Nederland, beseffen nu velen.

Tussen deskundigen ontstaat momenteel snel overeenstemming over de diagnose met betrekking tot het geringe innovatieve vermogen van Nederland. Natuurlijk hinkt ons land als een mismaakt jongetje achter de Europese partners aan, waar het onderwijsuitgaven betreft. Evenmin zijn we een topper met onderzoeksuitgaven. Maar Finland besteedt niet veel meer publieke middelen dan wij, als % van het nationale inkomen, aan onderzoek. Het private onderzoek in Finland is echter meer dan tweemaal zo groot. Dat komt onder meer doordat de publieke middelen aldaar er op zijn gericht om de verbinding met privaat onderzoek op te zoeken en te optimaliseren. Dat brengt met zich dat het publieke bestel zich deels in dienst stelt van innovatieve mensen en organisaties in de samenleving. Die brengen vernieuwingen voort in de private en de publieke sector. En bovendien leidt onderzoek aldaar veel meer tot innovaties in ondernemingen.

In Nederland is van oudsher erg veel politieke aandacht gemobiliseerd voor het bedienen van de grote in ons land gevestigde internationale conglomeraten. De innovativiteit van het MKB is politiek niet zelden verwaarloosd. Dat gebrek zet zich voort in het gedrag van de grote kennisinstellingen, maar ook in dat van NWO en TNO.

Wat bovendien opvalt, is dat Finland nationale consensus weet te bereiken op het punt van de noodzakelijke selectiviteit in de keuze van speerpunten. Nederland formuleert niet eens de vraag of je met 1% van het mondiale onderzoek wel over de volle breedte naar een topositie kunt streven. Dat onrealistische streven blijft in stand.

Nog belangrijker dan selectiviteit is de ontwikkeling van het bewustzijn dat private en publieke organisaties niet op aarde zijn voor een spelletje landje-pik of een andere vorm van machtsstreven maar dat innovativiteit wederzijds empowerment en de opwekking van synergie vergt. Daarin is Nederland ronduit slecht. Dat was niet altijd zo. Maar de institutionele verhoudingen tussen publieke en private organisaties zijn op menig punt verloederd:

ten eerste doordat publieke organisaties als TNO door de betrokken ministers op het verkeerde been zijn gezet met de aanbeveling om maar vooral commercieel te gaan en hun oorspronkelijke taakstelling: nijverheidsbevordering, te verwaarlozen;

ten tweede vanwege allerlei rechtzinnige praat over de gewenste scheidingswanden tussen publiek en privaat, het verbod van hybriditeit, en dergelijke, in het recente verleden, waarbij het ministerie van economische zaken pas na geruime tijd tot de ontdekking kwam, hoe schadelijk deze opstelling voor innovatie is. Innovatie vergt nu eenmaal samenwerking en samengaan;

ten derde doordat de dictatuur van rechtmatigheidsbeoordelaars heel veel innovatieve managers in de semi-publieke sfeer angstig heeft gemaakt. Verouderde regels maken teveel innovaties illegaal.

Wie bijvoorbeeld waarneemt hoe aarzelend de introductie in de care-component van de zorg plaats vindt van al lang beschikbare technologie raakt verbijsterd over het onvermogen of de onwil van betrokken organisaties om samen te werken.

De mogelijkheden om ouden en zieken veel beter te begeleiden met behulp van multimediale instrumenten, bijvoorbeeld met camera's en meetinstrumenten verbonden digitale toetsen en waarschuwingen, liggen voor het opscheppen. De toename van de effectiviteit van zorg door het bijeenbrengen van alle informatie over een patiënt en het ter beschikking stellen aan betrokken verzorgers zou enorm kunnen zijn. Maar het gebeurt niet.

Van buiten af lijkt het op verlamming of sabotage. Vanuit iedere betrokken actor gezien zijn echter de kosten hoger dan de baten. Als dan geen samenwerkingspatroon tot stand komt of wordt opgelegd, vinden de nodige investeringen niet plaats. Zulke situaties doen zich op veel plaatsen in onze samenleving voor, als gevolg van vastgeroest beleid, of van kortzichtigheid, of van te intense egocentriciteit. Gerlach Cerfontaine spreekt in dat verband over de gebreken in de "governance" van innovatie. Studie van belangrijke innovaties in het verleden laat zien, dat de eerste zaadjes zich vaak bevinden bij groepjes inventieve burgers of starters of niet aan de top verblijvende medewerkers in grotere organisaties. Vervolgens is de wijze van samenwerking tussen kapitaalverschaffers, ontwikkelaars en marketeers beslissend voor tempo en mate van succes. Niet zelden zijn de synergetische tussenfasen cruciaal. De dynamiek van de onderlinge relaties tussen belangrijke actoren vergt architectuur. Die is lang niet altijd op orde!

Het valt te hopen, dat het innovatieplatform zich mede gaat richten op die sociale architectuur waarover ik zojuist sprak. Dat is een belangrijker onderwerp dan het verleggen van subsidiestromen, of het behartigen van het eigenbelang van de leden van het platform of dat nu captains of industry dan wel universiteitsvoorzitters zijn. Dat laatste is traditie, en niet bevorderlijk voor de toekomst van ons land. De samenstelling in personen van het platform stelt op dat punt niet gerust. Het innovatief leiderschap van onze minister-president zou voortzetting van die slechte traditie moeten verhinderen.